

УДК 784:79.092]:78.071Гайдай

Цитування:

Кацалап О. В. Діяльність співачки Зої Гайдай у складі журі вокальних конкурсів. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 39. С. 173-178.

Кацалап Олена Вікторівна,
старший викладач Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка
<https://orcid.org/0000-0002-8217-480X>
o.katsalap@kubg.edu.ua

Katsalap O. (2021). The activity of singer Zoja Ghajdaj as a member of the jury of vocal competitions. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 39, 173-178 [in Ukrainian].

ДІЯЛЬНІСТЬ СПІВАЧКИ ЗОЇ ГАЙДАЙ У СКЛАДІ ЖУРІ ВОКАЛЬНИХ КОНКУРСІВ

Мета роботи. Дослідити один із важливих напрямів професійної діяльності української співачки З. Гайдай – роботу в складі журі вокальних конкурсів у другій половині 1950-х – на початку 1960-х рр. У полі цієї наукової проблеми показати значущість цих творчих проектів у європейському і світовому вимірі, специфіку та умови їх проведення, особливості залучення відомих виконавців до роботи в журі, своєрідність творчих підходів З. Гайдай у сприянні професійному становленню радянських оперних співаків. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні джерелознавчого методу для аналізу архівних документів, які містять достовірну інформацію щодо залучення і роботи З. Гайдай у складі журі вокальних конкурсів та інших наукових матеріалів з теми дослідження, конкретно-історичного – для дослідження соціально-політичних умов, що вплинули на можливість та мотивацію проведення вокальних конкурсів і залучення до участі в них радянських вокалістів, біо-бібліографічного – для визначення місця цього напряму діяльності співачки в її творчій біографії, загальнонаукових методів (аналіз, синтез, узагальнення) – з метою ґрунтовного вивчення проблеми та формування аргументованого висновку. **Наукова новизна** статті полягає в розширенні відомостей про специфіку залучення та професійної діяльності З. Гайдай у складі журі вокальних конкурсів, проведення яких активізувалося в період хрущовської «відлиги» другої половини 1950-х – початку 1960-х рр. Разом з нагодою працювати в журі співачка отримала ширші можливості для застосування багаторічного виконавського досвіду в процесі конкурсного прослуховування радянських співаків, оцінювання і визначення найкращих із них. **Висновки.** Здійснений аналіз творчої діяльності З. Гайдай у складі журі вокальних конкурсів дав змогу виявити рівень цих конкурсів у світовому музичному просторі та обставини їх проведення в умовах «холодної війни» і хрущовської «відлиги» другої половини 1950-х – початку 1960-х рр., їх роль у формуванні творчої кар'єри учасників, ступінь залучення співачки до цієї мистецької праці та її внесок у професійне становлення радянських оперних співаків.

Ключові слова: З. Гайдай, вокальні конкурси, робота журі вокальних конкурсів, хрущовська «відлига», радянські оперні співаки.

Katsalap Olena, Senior Lecturer, Institute of Arts named after Borys Grinchenko

The activity of singer Zoja Ghajdaj as a member of the jury of vocal competitions

The purpose of the article is to study one of the important areas of professional activity of Ukrainian singer Z. Ghajdaj – the work as a member of the jury of vocal competitions in the second half of the 1950s – early 1960s. In the field of this scientific problem, to show the importance of these creative projects in European and world dimensions, the specifics and the conditions of their implementation, the peculiarities of involving famous performers in the work of the jury, the originality of Z. Ghajdaj's creative approaches in promoting the professional development of Soviet opera singers. **The methodology** consists in the application of the source study method for the analysis of archival documents, which contain reliable information on the involvement and work of Z. Ghajdaj in the jury of vocal competitions, and other scientific materials on the research topic, specifically historical – to study socio-political conditions that influenced the possibilities and motivation for holding vocal competitions and attracting Soviet vocalists to participate in them, bio-bibliographic – to determine the place of this direction of the singer's activity in her creative biography, general scientific methods (analysis, synthesis, generalization) – in order to thoroughly study the problem and form a reasoned conclusion. **The scientific novelty** of the article lies in the expansion of information about the specifics of involvement and professional activity of Z. Ghajdaj as a member of the jury of vocal competitions, the holding of which intensified during the Khrushchev «Thaw» of the second half of the 1950s – early 1960s. Together with the opportunity to work in the jury, the singer received more opportunities to apply her many years of performing experience in the process of competitive listening to Soviet singers, evaluating and determining the best of them. **Conclusions.** The

analysis of Z. Ghajdaj's creative activity as a member of the jury of vocal competitions made it possible to identify the level of these competitions in the world music space and the circumstances of their holding in the conditions of the «Cold War» and Khrushchev «Thaw» of the second half of the 1950s – early 1960s, their role in the formation of the creative career of the participants, the degree of involvement of the singer in this artistic work and her contribution to the professional development of Soviet opera singers.

Key words: Z. Ghajdaj, vocal competitions, work of the jury of vocal competitions, Khrushchev «Thaw», Soviet opera singers.

Робота у складі журі вокальних конкурсів української оперної й камерної співачки З. Гайдай стала можливою в другій половині 1950-х рр., коли вона досягла професійного визнання, мала державні відзнаки і була відомою у творчих колах особистістю. Цей напрям творчої діяльності обіцяв стати новою сторінкою в мистецькій кар'єрі співачки, яка на той час уже залишила Київську оперу, скоротила до мінімуму концертні виступи і була зосереджена насамперед на викладацькій роботі в Київській консерваторії, розпочатій 1947 р. Завдяки цьому вона набула досвіду оцінювання конкурсантів не лише як виконавиця, а й педагог, що сприяло зміцненню її репутації компетентної фахівчині, здатної застосувати свій потенціал під час роботи в журі. Отже, постає питання: у журі якого рівня вокальних конкурсів довелося працювати З. Гайдай, у чому конкретно полягала її діяльність і наскільки вона виявилася успішною.

Актуальність теми дослідження полягає у виявленні особливостей залучення і творчої діяльності З. Гайдай у складі журі вокальних конкурсів, авторитетності цих мистецьких подій в європейському та світовому контексті, значущості постаті співачки як професіонала у сфері вокального виконавства.

Аналіз досліджень і публікацій. У роботі над статтею використані, насамперед, архівні джерела (щоденник, робочі записи, листи З. Гайдай), які зберігаються в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України, матеріали, що містять інформацію про вокальні конкурси, переможців тощо. Історичні відомості щодо особливостей періоду другої половини 1950-х – початку 1960-х рр., на який припало проходження вокальних конкурсів і робота З. Гайдай у складі журі, почерпнуті з праць українських та російських науковців В. Даниленка, О. Іванова, А. Омельченка, О. Чистикова та ін.

Метою дослідження є висвітлення специфіки залучень та участі З. Гайдай у роботі журі вокальних конкурсів, вагомості цих проектів у світовому музичному просторі, внеску співачки в професійний розвиток молодих радянських оперних співаків.

Виклад основного матеріалу. Участь у вокальних конкурсах є важливою складовою

становлення особистості артиста, адже саме в умовах конкурсних змагань гартуються такі якості виконавця, як упевненість у своїх силах, сценічна витривалість, формуються навички публічних виступів, зокрема й перед членами журі, які ретельно оцінюють спів конкурсантів до найтонших вокально-виконавських нюансів. Конкурси, у свою чергу, допомагають виявити найкращих виконавців, сприяють обміну професійним досвідом, підтримці й розвитку естетичного і культурного рівня співаків-учасників, популяризації їхнього таланту в мистецьких колах та пропагуванню класичного вокального мистецтва загалом. Тому традиція проведення конкурсів завжди буде актуальною.

Конкурсний майданчик став невід'ємною частиною творчого життя З. Гайдай. Спробувавши на початковому етапі співацької кар'єри сили в якості учасниці і отримавши головну премію на Першому Всесоюзному конкурсі музикантів-виконавців, що пройшов 1933 р. в Москві [5, 14], вона через роки копійкою праці вже в статусі відомої та визнаної співачки почала отримувати запрошення для роботи в журі. Про одне з них було згадано в листі від 17 лютого 1957 р. до колеги – співака С. Данченка. Йшлося про відбіркове прослуховування радянських вокалістів у Москві для участі в Міжнародному конкурсі в Брюсселі (Бельгія), яке, попри висловлений З. Гайдай сумнів щодо його проведення через погіршення політичних відносин між державами, все ж відбулося [9, 20 зв.-21]. Вочевидь, схильність до подібних обговорень у повсякденні стала наслідком багаторічної діяльності співачки в умовах надмірної заідеологізованості тогочасного життя, коли творча реалізація митця напряму залежала від політичної кон'юнктури в країні. Про роботу З. Гайдай у складі журі в наступні роки дізнаємося з її робочих записів. Так, 1958 р. її знову запросили до Москви для роботи в журі Всесоюзного прослуховування з відбору співаків для участі в Міжнародному музичному конкурсі в Женеві (Швейцарія) [13, 2] – одному з провідних у світі, заснованому 1939 р. швейцарським композитором і органістом А. Ганьбеном та віденським музикантом, який емігрував до Женеві, Ф. Лібстоклем [1]. Разом із нею тоді працювали такі відомі, здебільшого російські

митці, як хоровий диригент О. Свешніков (голова), співаки О. Катульська, Н. Рождественська, Н. Дорліак, Г. Тиц та ін. [13, 11-14]. У лютому 1959 р. З. Гайдай залучили до Всеукраїнського конкурсу, який мав визначити учасників московського прослуховування, а той, у свою чергу, – Всесвітнього фестивалю молоді і студентів у Відні (Австрія) [13, 16-21]. У квітні 1960 р. мисткиня вкотре поїхала до Москви працювати в журі Всесоюзного відбору виконавців для участі в Міжнародному конкурсі імені Роберта Шумана [13, 21 зв.], заснованого 1956 р. до сторіччя з Дня смерті відомого німецького композитора і покликаною популяризувати, насамперед, його творчість [12]. У 1961 р. вона знову відвідала Москву для роботи в журі відбіркового прослуховування і визначення майбутніх учасників Міжнародного конкурсу імені Джордже Енеску в Румунії. Тоді їй випала нагода працювати під головуванням знаменитого російського тенора С. Лемешева [13, 46 зв.-47]. Отже, цей перелік засвідчує активне залучення З. Гайдай, як чи не найвідомішої української співачки того часу, до участі в роботі журі вокальних конкурсів, серед яких були доволі цікаві та престижні європейські проекти. І це попри те, що, починаючи з другої половини 1940-х рр., країни Центральної та Східної Європи, які потрапили до сфери впливу СРСР, на противагу Заходу відділилися від нього «залізною завісою», що спричинило розв'язання «холодної війни» – протистояння на політичному, економічному та ідеологічному рівнях [3, 105-107]. Очевидно, що лібералізація суспільно-політичного життя в період так званої хрущовської «відлиги» середини 1950-х рр., яка стала переламним моментом у радянській історії, посприяла послабленню ідеологічного тиску, зокрема й на культурну сферу. У той період завдяки функціонуванню новостворених товариств дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами [2, 11] позавалися творчі контакти. Відбувся прогрес у сфері міжнародного туризму, що дозволило радянським громадянам отримати можливість виїздити за кордон (у 1957-1958 рр. – 1,5 млн.), а іноземним туристам – відвідати СРСР [2, 14]. Як наслідок, розширилися можливості для участі і в Міжнародних вокальних конкурсах. Та й кількість тих, які були організовані та проведені в СРСР, збільшилася. Так, у червні-липні 1957 р. З. Гайдай увійшла до складу журі конкурсу класичного співу в рамках Всесоюзного фестивалю молоді [7, 7-8], на якому було відібрано учасників VI Всесвітнього фестивалю молоді і студентів у Москві [7, 1]. Через рік стартував

Міжнародний конкурс імені П. І. Чайковського [11], який у подальшому став доволі яскравою подією у світовій музичній культурі. А 1960 р. пройшов Перший Всесоюзний конкурс вокалістів ім. М. І. Глинки [13, 27 зв.].

Однак, незважаючи на лібералізацію суспільного життя, радянська політична система не зазнала кардинальних змін [2, 16]. Поїздки за кордон були офіційно дозволені, але цьому передувала складна процедура, пов'язана з перевіркою політичної надійності громадян, доцільності та обґрунтованості поїздок, роз'ясненням норм і правил поведінки за межами СРСР тощо. Всім цим займалася Комісія з виїздів за кордон, яка була створена в травні 1949 р. До її функцій також входило вивчення досє претендентів на виїзд, яке, згідно з затвердженням у 1959 р. «Порядком надання документів...», утворювало цілу виїзну справу. Далеко не всі охочі відвідати зарубіжну країну отримували на це дозвіл у зв'язку з наявністю компрометуючих матеріалів (моральна нестійкість, прояв антирадянських настроїв, судимість і т. ін.) [14, 101-104], що породжувало страх «зіпсувати культивований всередині країни та поза нею позитивний образ радянської людини» [14, 104]. Звісно, через подібне коло перевірок та бюрократичної тяганини повинні були пройти й учасники Міжнародних вокальних конкурсів. І хоча таке творче відрядження навряд чи могло викликати у членів Комісії сумнів щодо доцільності, адже йшлося про репрезентацію досягнень вітчизняної вокальної школи на міжнародній арені та створення, тим самим, позитивного іміджу СРСР, перевірки благонадійності митців були не менш ретельними.

Безумовно, З. Гайдай, як людина не аполітична, перебувала в курсі всіх процесів другої половини 1950-х рр., однак змушена була лишитись осторонь закордонних відряджень, адже її запрошували до складу журі здебільшого внутрішньосоюзних відбіркового конкурсів. У журі безпосередньо Міжнародних конкурсів від СРСР могли потрапити головним чином московські артисти, і для співачки, яка за роки творчої діяльності вже усвідомила факт таких преференцій, це не було несподіванкою, що зрозуміло з характеру її висловлювання з цього приводу в листі до співака С. Данченка [9, 21]. Тим не менше, в межах СРСР її професіоналізм був затребуваний, саме тому в жовтні 1960 р. мисткиня отримала лист із запрошенням працювати в журі дебютного Всесоюзного конкурсу вокалістів ім. М. І. Глинки, який відбувся в грудні того ж року в Москві. Окрім української співачки й педагога Одеської консерваторії О. Благовидової, яка обійняла посаду

заступника голови, вона була єдиною членкинею журі від України [7, 13-14]. Враховуючи те, що конкурс мав попередні відбори в союзних республіках, зокрема і в Києві [13, 24 зв.], конкуренція обіцяла бути високою, адже до Москви повинні були потрапити доволі професійні співаки. А це означало, що на членів журі, зокрема й на З. Гайдай, очікувала непроста робота з виявлення найкращих виконавців. Про перебіг цієї мистецької події можна дізнатися з її робочих записів.

Перший Всесоюзний конкурс вокалістів ім. М. І. Глинки проводився в три тури в Малій (перший і другий) та Великій (третій) залах Московської консерваторії [7, 13], які, в свою чергу, тривали по декілька днів (зокрема перший тур – цілих п'ять). Уважно проаналізувавши складені й занотовані З. Гайдай з метою подальшого обговорення характеристики вокально-виконавських можливостей і виступів усіх учасників конкурсу, нашвидкоруч записані їхні програми, виставлені бали, навіть подекуди вказане концертне вбрання тощо [13, 27 зв.-28 зв.], не важко дійти висновку про максимальне зосередження досвідченої артистки на конкурсних прослуховуваннях і професійні підходи до їх аналізу, а також усвідомлення відповідальності за прийняті в подальшому рішення щодо визначення переможців, які мають ґрунтуватися на оцінюванні найтонших деталей у вокально-виконавській практиці. Її судження щодо виступів деяких конкурсантів були доволі суворими, але навряд чи необ'єктивними чи упередженими, оскільки навіть власна студентка – старшокурсниця Л. Тюрменко – спочатку отримала невтішний відгук [13, 36], хоча в подальшому змогла опанувати себе та вибороти диплом. Співаки ж, покази яких відразу приємно вразили З. Гайдай і отримали від неї високі бали, дійсно стали лауреатами [13, 34-35, 45 зв.-46]. Наприклад, володарка першої премії Л. Філатова, один із виступів якої удостоївся такого захопливого відгуку: «Прекрасно звучала в Великому залі. Голос повний, рівний в усіх регістрах. Виконує розумно, переконливо, особливо добре Глінка "Не говори, что сердцу". <...>. Все в настрої» [13, 44]. І це при тому, що виконавиця хоча й співала в хорі Кіровського театру (нині – Маріїнський театр, м. Санкт-Петербург, Росія), проте не мала фахової освіти [13, 30]. Очевидним стає те, що професійна думка З. Гайдай також була вагомою і впливала на підбиття підсумків та остаточний результат конкурсів, які могли зіграти роль стартових майданчиків на шляху до реалізації в мистецтві, кар'єрного зростання та визнання співаків. Саме так відбулося у творчому житті

Л. Філатової, яку після успіху на конкурсі запросили в стажерки, а потім солістки вище згаданого театру [4], що визначило вектор її подальшої мистецької діяльності.

Надзвичайно насиченою виявилася робота З. Гайдай під час відбору претендентів для участі в Міжнародному конкурсі молодих оперних співаків у Софії (Болгарія). Конкурсні прослуховування, що проходили в січні-лютому 1963 р., включали три тури, на останньому з яких – оперному – учасники повинні були виступити в спектаклі на сценах республіканських оперних театрів. Таким чином, З. Гайдай на першому й другому турах побувала в Москві, потім відвідала Ригу (Латвія), де разом із колегами мала оцінити сценічно-виконавську майстерність співаків Р. Бабак і К. Заріньша, та Одесу, де відбулися вистави за участі деяких інших відібраних виконавців [15, 9 зв.-15 зв.]. У Києві, крім перебування на конкурсних виставах «Мадам Баттерфляй» Д. Пуччіні, «Євгеній Онєгін» П. Чайковського і «Фауст» Ш. Гуно, вона проконсультувала конкурсанток З. Христич, яка підготувала партію Маргарити, та виконавицю ролі Чіо-Чіо-сан Л. Чконію [15, 18 зв.-19] – грузинську співачку, яка на початку 1960-х рр. переїхала до української столиці з метою творчої реалізації на сцені Київської опери. Маючи багаторічний досвід роботи над перевтіленням в образи цих оперних героїнь, артистка володіла напрацюваннями, в чомусь навіть винятковими, якими готова була поділитися з молодими солістками задля їхнього успіху. Зрештою, обидві вони, пройшовши всі випробування, були відряджені на конкурс [15, 21-21 зв.]. Про деякі подробиці його проходження та результати повідомила в листі до З. Гайдай російська співачка В. Барсова, яка, вочевидь, працювала в журі. Вона радо відзначила її майстерність як наставниці, спрямовану на підготовку Л. Чконії, яка мала в Софії великий успіх і отримала третю премію (першу здобули виконавиці з Великобританії та США, другу – співачка з Болгарії) [8, 10]. Те, що в цьому є величезна заслуга З. Гайдай, стверджувала і сама Л. Чконія [6].

Студенти З. Гайдай, враховуючи її численні запрошення для роботи в журі конкурсних прослуховувань, також мали можливість брати в них участь і мріяти про успіх, однак викладачка нечасто залучала їх до конкурсних змагань. Можливо, вона як вимоглива наставниця відчувала їхню неготовність репрезентувати її школу на широкий загал. Наприклад, відмова в участі у Всесвітньому фестивалі молоді і студентів у Відні (Австрія) старшокурсниці К. Інкіній після невдалого для неї київського відбору не засмутила З. Гайдай. Викладачка вважала, що

цій студентці ще зарано виходити на московську сцену, де мав відбутися наступний етап прослуховувань всесоюзного масштабу [13, 21]. Загалом її ставлення до участі в Міжнародних конкурсах було дещо скептичним, оскільки З. Гайдай мала сумнів, що радянські співаки здатні на належному рівні інтерпретувати твори західноєвропейської класики [9, 21-21 зв.]. Хоча, приміром, на Міжнародному музичному конкурсі в Женеві (Швейцарія) 1958 р. другу й третю премії отримали російські співаки Н. Ісакова та Л. Морозов, а українська співачка З. Христинич стала дипломанткою [13, 15]. Переможцем Міжнародного конкурсу імені Роберта Шумана в 1960 р. став російський співак В. Громадський [13, 24; 12]. І саме З. Гайдай була серед членів журі, які обрали цих виконавців для участі в зазначених конкурсах, що стала для них переможною. З іншого боку, мисткиня, спираючись на власний досвід, не могла не розуміти, що конкурсний майданчик здатний активізувати професійні й лідерські якості співака, загартувати характер, сприяти формуванню амбітних цілей, тому найбільш здібних і перспективних своїх студентів готувала до творчих випробувань. Саме так стартувала на великій сцені одна з вихованок її класу С. Данилюк. Невдача на Другому Всесоюзному конкурсі вокалістів ім. М. І. Глинки 1962 р. ще в студентські роки [15, 8 зв.-9] стала своєрідним поштовхом для майбутніх творчих звершень цієї співачки. У 1965 р. вона знову взяла участь у цьому конкурсі і виборола другу премію, а через рік – диплом Міжнародного конкурсу імені П. І. Чайковського. На початку 1970-х рр. С. Данилюк поповнила нечисленну когорту радянських співаків, яким пощастило вдосконалити вокально-виконавську майстерність, пройшовши стажування в міланському театрі «Ла Скала» (Італія). Така нагода, як досягнення періоду хрущовської «відлиги», з'явилася 1960 р. [11]. Ціною великого працелюбства їй вдалося зробити кар'єру оперної виконавиці, виступати з концертними програмами, отримати почесне звання народної артистки СРСР [10]. Безумовно, в цьому успіху була велика заслуга і З. Гайдай.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній уперше висвітлено передумови та особливості діяльності З. Гайдай у складі журі вокальних конкурсів, проведення яких припало на роки «холодної війни» і хрущовської «відлиги» другої половини 1950-х – початку 1960-х рр. Цей період відзначився послабленням ідеологічного тиску на всі сфери життя суспільства, завдяки чому радянські співаки отримали змогу брати участь

у значній кількості вокальних конкурсів, зокрема й закордонних, а українській мисткині випала нагода сприяти професійному становленню найкращих із них.

Висновки. Отже, З. Гайдай як одну з найвідоміших українських співачок радянської доби було активно залучено до роботи в журі багатьох вокальних конкурсів здебільшого Всесоюзного рівня, де здійснювався відбір учасників Міжнародних вокальних проєктів. Розширення можливостей для виступу радянських співаків на міжнародному рівні, стажування в Італії відбулося завдяки хрущовській «відлизі» другої половини 1950-х рр., коли були створені умови для оптимізації культурно-мистецької сфери та розвитку творчих контактів з іншими країнами. Попри політичну регламентованість культурного життя в СРСР та складнощі, пов'язані з відсутністю вільного виїзду в закордонні творчі відрядження, участь у вокальних конкурсах, яка була здатна підвищити мотивацію професійного зростання, сприяти розвитку професійних якостей та набуттю популярності, стала бажаною і важливою складовою виконавської практики для багатьох радянських співаків. Найталановитішим із них вдалося стати лауреатами та в подальшому реалізуватися в мистецтві, зокрема на оперній сцені. І велика заслуга в цьому належить З. Гайдай, яка, беручи участь в оцінюванні учасників здебільшого відбіркових московських конкурсів, не знехтувала своїми фаховими обов'язками та змогла проявитися під час роботи в конкурсних журі як досвідчена артистка, викладачка і наставниця для молодого покоління співаків.

Література

1. The competition. Concours de Geneve. International music competition. URL: https://www.concoursgeneve.ch/section/about/the_competition/ (дата звернення: липень 2020).
2. Даниленко В. Політичні зміни в СРСР і Україні в період хрущовської «відлиги». Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. 2008. Вип. 14. С. 3-17.
3. Іванов О.В. «Холодна війна»: США-СРСР-Китай (з позиції сьогодення). Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2016. Вип. 23(1). С. 104-108.
4. К юбилею Людмилы Филатовой. 06.10.2020. Мариинский театр. URL: https://www.mariinsky.ru/news1/2020/10/06_1/ (дата звернення: 18 січня 2021).
5. Костриця М.Ю. Солов'їна полісянка. Зоя Гайдай. Житомир: М. Косенко, 2011. 52 с.
6. Ламара Чкония – первые творческие успехи. 1963 год, 17 сентября, г. Киев. URL: <https://www.liveinternet.ru/community/4989775/post359177435/> (дата звернення: липень 2020).

7. Лист Міністерства культури СРСР із запрошенням взяти участь як члена журі Всесоюзного конкурсу вокалістів та накази Міністра культури СРСР про підготовку конкурсів. Рос. мова. Машинопис. Почато 10 жовтня 1956 р. Закінчено 24 жовтня 1960 р. // ЦДАМЛМ України (Центр. держ. архів-музей літ-ри і мист-ва України). Ф. 147. Оп. 1. Спр. 308. 14 арк.

8. Листи Барсової В. 19 грудня 1962 р. – грудень 1964 // ЦДАМЛМ України (Центр. держ. архів-музей літ-ри і мист-ва України). Ф. 147. Оп. 1. Спр. 82. 17 арк.

9. Листи Данченку С. та Воліковській І. Рос. мова. Почато 6 серпня 1949 р. Закінчено 14 жовтня 1964 р. // ЦДАМЛМ України (Центр. держ. архів-музей літ-ри і мист-ва України). Ф. 147. Оп. 1. Спр. 58. 62 арк.

10. Марцинович Д. Советские примадонны: Светлана Данилюк. Belcanto.ru. Классическая музыка, опера и балет. URL: <https://www.belcanto.ru/sov-danilyuk.html> (дата звернення: липень 2020).

11. Медведева Ю. Импорт Ла Скала: Как Екатерина Фурцева привезла мировую культуру за железный занавес. 5 сентября 2016. Bird In Flight. URL: <https://birdinflight.com/ru/mir/20160905-import-la-skaly-kak-ekaterina-furtseva-privezla-mirovuyu-kulturu-za-zheleznyj-zanaves.html> (дата звернення: липень 2020).

12. Международный конкурс имени Роберта Шумана. Internationaler Robert-Schumann-Wettbewerb. Belcanto.ru. Классическая музыка, опера и балет. URL: https://www.belcanto.ru/schumann_competition.html (дата звернення: липень 2020).

13. Робочі записи З. М. Гайдай як члена журі вокальних конкурсів. Почато 1958 р. Закінчено 1961 р. // ЦДАМЛМ України (Центр. держ. архів-музей літ-ри і мист-ва України). Ф. 147. Оп. 1. Спр. 402. 48 арк.

14. Чистиков А.Н. «Разрешен выезд...»: Деятельность Комиссии по выездам за границу в 1949-1962 гг. Петербургский исторический журнал. 2017. № 4. С. 100-119.

15. Щоденник. Записи проведення II-го конкурсу ім. Глінки в Москві. Прослуховування на молодіжний конкурс співаків у Софії. Рукопис. Крайні дати: 8 грудня 1962 р. – 10 грудня 1964 р. // ЦДАМЛМ України (Центр. держ. архів-музей літ-ри і мист-ва України). Ф. 147. Оп. 1. Спр. 47. 25 арк.

References

1. The competition. Concours de Geneve. International music competition. Retrieved from: https://www.concoursgeneve.ch/section/about/the_competition/ (access date: July 2020) [in English].

2. Danylenko, V. (2008). Political changes in the USSR and Ukraine during the Khrushchev «Thaw». *Ukraina XX stolittja: kuljtura, ideologhija, polityka*, 14, 3-17 [in Ukrainian].

3. Ivanov, O.V. (2016). «Cold War»: USA-USSR-China (from today's standpoint). *Naukovyj visnyk Dyplomatychnoji akademiji Ukrajinjy*, 23(1), 104-108 [in Ukrainian].

4. To the anniversary of Lyudmila Filatova. 06.10.2020. Mariinsky Theatre. Retrieved from:

https://www.mariinsky.ru/news1/2020/10/06_1/ (access date: January 18, 2021) [in Russian].

5. Kostrycja, M.JU. (2011). Nightingale Polissjanka. Zoja Ghajdaj. Zhytomyr: M. Kosenko [in Ukrainian].

6. Lamara Chkoniya – the first creative successes. September 17, 1963, Kiev. Retrieved from: <https://www.liveinternet.ru/community/4989775/post359177435/> (access date: July 2020) [in Russian].

7. Letter from the Ministry of Culture of the USSR with an invitation to participate as a member of the jury of the All-Union Vocal Competition and orders of the Minister of Culture of the USSR on the preparation of competitions. Typescript. Started on October 10, 1956. Finished on October 24, 1960. F. 147. Descr. 1. Case 308. 14 sheets, CSAMLA of Ukraine (Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine), Kyiv [in Russian].

8. Letters of Barsova V. December 19, 1962 – December 1964. F. 147. Descr. 1. Case 82. 17 sheets, CSAMLA of Ukraine (Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine), Kyiv [in Russian].

9. Letters to Danchenko S. and Volikovska I. Started on August 6, 1949. Finished on October 14, 1964. F. 147. Descr. 1. Case 58. 62 sheets, CSAMLA of Ukraine (Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine), Kyiv [in Russian].

10. Martsinovich, D. Soviet prima donnas: Svetlana Danilyuk. Belcanto.ru. Klassicheskaya muzyka, opera i balet. Retrieved from: <https://www.belcanto.ru/sov-danilyuk.html> (access date: July 2020) [in Russian].

11. Medvedeva, Yu. Import of La Scala: How Yekaterina Furtseva brought world culture behind the Iron Curtain. September 5, 2016. Bird In Flight. Retrieved from: <https://birdinflight.com/ru/mir/20160905-import-la-skaly-kak-ekaterina-furtseva-privezla-mirovuyu-kulturu-za-zheleznyj-zanaves.html> (access date: July 2020) [in Russian].

12. International Robert Schumann Competition. Internationaler Robert-Schumann-Wettbewerb. Belcanto.ru. Klassicheskaya muzyka, opera i balet. Retrieved from: https://www.belcanto.ru/schumann_competition.html (access date: July 2020) [in Russian].

13. Working notes of Z. M. Ghajdaj as a member of the jury of vocal competitions. Started in 1958. Finished in 1961. F. 147. Descr. 1. Case 402. 48 sheets, CSAMLA of Ukraine (Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine), Kyiv [in Ukrainian].

14. Chistikov, A.N. (2017). «Permitted to travel...»: The activities of the Commission on trips abroad in 1949-1962. *Peterburgskiy istoricheskiy zhurnal*, 4, 100-119 [in Russian].

15. Diary. Records of the II competition named after Glinka in Moscow. Audition for the youth competition of singers in Sofia. Manuscript. December 8, 1962 – December 10, 1964. F. 147. Descr. 1. Case 47. 25 sheets, CSAMLA of Ukraine (Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine), Kyiv [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 12.02.2021
Отримано після доопрацювання 15.03.2021
Прийнято до друку 22.03.2021*